

Матвійчук А.А. Авифауна дендроландшафтов Буго-Деснянского общезоологического заказника

В течение 2005-2014 гг. проведены учеты населения птиц в лесной части Буго-Деснянского общезоологического заказника (Винницкая обл., Украина). В результате проведенных работ выявлены 38 видов птиц, во внеучетное время – еще 10 видов. Из них, по характеру пребывания на исследуемой территории доминируют оседлые (23 вида; 47,9 %), а также гнездовые и перелетные (21 вид; 43,8 %) птицы. Наиболее разнообразный видовой состав птиц наблюдался в период весенних миграций (32 вида), наиболее бедный – в зимний период (19 видов). По результатам учетов рассчитаны плотность населения и биомасса птиц. Установлено, что количественные характеристики авифауны зависят от площади биотопа, структуры фаций, сезона, характера растительности и степени антропогенной нагрузки. Среднегодовая плотность населения птиц составила 2 ос/км² (lim 1,5-2,6 ос/км²); среднегодовой показатель суммарной биомассы птиц составлял 2539 г/км² (lim 2191-2835 г/км²).

Ключевые слова: авифауна, Буго-Деснянский заказник, Винницкая область, орнитофауна, плотность населения, биомасса, дендроландшафты.

Matviichuk A.A. Avifauna of Dendrolandscape of Bug-Desnyanskiy Common Zoological Reserve

During 2005-2014 the registration of the birds population in the forest part of the Bug-Desnyanskiy common zoological reserve (Vinnytsya region, Ukraine) was made. According to the results of registration 38 bird species in the out registration time plus 10 species were noticed. Among them the settled birds (23 species; 47.9 %) the cluster birds and the birds of passage (21 species; 43.8 %) dominate on the status of staying on the test territory. The most various number of bird species was noticed in spring migration period (32 species), the poorest one was noticed in winter period (19 species). According to the result of registration we calculated the density of the bird population and the bird biomass. We fixed that quantitative characteristics of avifauna depend on the kind of vegetation and the level of anthropogenic loading. The average annual density of bird population is 2 ind/km² (lim 1.5-2.6 ind/km²); the average annual index of the total bird biomass is 2539 g/km², (lim 2191-2835 g/km²).

Keywords: avifauna, Bug-Desnyanskiy reserve, Vinnytsya region, ornitofauna, density of population, biomass, dendrolandscapes.

УДК 630*231

Ст. викл. О.Б. Михайлів; ст. викл. І.С. Чучмар –
НЛТУ України, м. Львів

РОЛЬ ПРОГАЛИН У ВІДНОВЛЕННІ КОРИННИХ ДЕРЕВОСТАНІВ В УМОВАХ ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА "РОЗТОЧЧЯ"

Досліджено роль прогалін у процесах природного поновлення в деревостанах природного заповідника "Розточчя". Проаналізовано кількість, а також вікову та висотну структуру підросту в місцях зосередження прогалін. Для порівняння, досліджено природне поновлення і на облікових площадках під наметом крон, що межують з прогалинами. З'ясовано, що в прогалинах зосереджується значно більше підросту, ніж на облікових площадках під зімкнутим наметом деревостану. Поряд з тим, під наметом, в основному, переважає підріст віком 2-3 роки висотою до 25 см, а в прогалинах нагромаджується більший підріст висотою 25-50 см, що сформований з головних лісотвірних порід. На прогалинах спостережено інтенсивне розростання живого надгрунтового покриття, видовий склад та різність якого детермінує із розмірами та віком прогалін. Постійним видом на прогалинах є *Rubus fruticosus*.

Ключові слова: прогалини, підріст, природне поновлення, природний заповідник "Розточчя".

Вступ. Для лісу, як динамічної і безперервної системи, ключове значення, з одного боку, мають великомасштабні катастрофи, такі як урагани, лісові пожежі, спалахи комах чи грибні епіфітотії, а з іншого боку, зміни середовища в невеликому масштабі, внаслідок всихання чи бурелому (вітровалу) окремих дерев, внаслідок чого утворюються прогалини. Прогалини – лісові площі, що позбавлені дерев, але зберегли елементи лісової рослинності [5].

Утворення прогалін є важливим зокрема для лісів з особливим режимом ведення господарства, оскільки вони є частиною циклу розвитку лісу, беруть участь у формуванні майбутнього деревостану. Роль прогалін залежить від її розмірів, оскільки створюють різні умови для природного поновлення. Мікроклімат, який утворюється в районі прогалін, з одного боку, приязний для підросту, його виживання, завдяки додатковому освітленню. Але, з іншого боку, сильне задерніння ґрунту світлолюбною рослинністю може чинити перешкоду для появи підросту.

Утворення прогалін у насадженнях досліджували в багатьох країнах світу. Формування прогалін і природне поновлення деревних порід у пралісах Європи вивчали Л. Дрьослер і Б. Люпке [21, 22], К. Кендерс [23], С. Кучбел [25], Т. Ругані [27], А. Цейбіг [31] і А. Златнік [32, 33]. Значний обсяг інформації про динаміку прогалін нагромаджено із 70-х років ХХ ст. [30]. Результати досліджень науковців із різних країн світу та у різних типах лісорослинних умов зводяться до схожих висновків, а саме утворення прогалін створює сприятливі мікрокліматичні умови для підросту лісотвірних порід, в окремих випадках у ріст ідуть супутні породи, що також залежить і від розмірів прогалін та їх віку [8, 13, 14, 15-33].

В Україні формування підросту у прогалинах вивчали В. Лавний та М. Заяць [8]. Дослідники зазначають, що малі "вікна", тобто ті, що виникають внаслідок відмирання одного чи кількох дерев верхнього ярусу трапляються частіше і тому вони відіграють основну роль для природного поновлення деревних порід. Зважаючи на те, що такого роду дослідження на території України проводились тільки окремим випадком, то потенціал роботи є досить великим, адже результати будуть використовуватись в майбутньому для порівняння зі схожими роботами, а різноманіття закордонних видань чітко вказує на необхідність такого роду досліджень, особливо у лісах з спеціальним режимом користування, де такі процеси є максимально наближеними до природних.

Мета дослідження – вивчити особливості природного поновлення лісотвірних порід у прогалинах і на облікових площадках під наметом крон і встановити роль прогалін у лісовідновних процесах природного заповідника "Розточчя".

Об'єктом дослідження – перестійні деревостани природного заповідника "Розточчя", які утримують свій природний стан і входять в етап розпаду і поступового природного відмирання окремих дерев та утворенням різних за розмірами прогалін.

Методика проведення дослідження. За матеріалами лісовпорядкування та рекогносцирувального обстеження відбирали ділянки деревостанів різного складу. Розміри ділянок відповідали таксаційному виділу. З метою встановлення лісівничо-таксаційних показників деревостану на ділянках закладали "тренувальні" пробні площі розміром 0,5 га за загальноприйнятою в лісовій таксації методи-

кою [2, 3]. У межах відібраних ділянок прокладали умовні паралельні трансекти, скеровані на північ – південь, відстань між трансектами 50 м. Кількість трансектів та їх протяжність була неоднакова, оскільки залежала від величини ділянки (таксаційного виділу) [17-20]. На прокладених трансектах закладали пробні площі докоола прогалін, що утворилися внаслідок відпаду мінімум одного дерева. Для визначення площі заміряли осі прогаліни і визначали за формулою відповідної геометричної фігури, якій за формою відповідала прогалина.

Предметом дослідження був підріст та живий надґрунтовий покрив на прогалинах та під наметом крон дерев, що межують з прогалинами. Заміри підросту і трав'яного покриву у прогалинах проводили на квадратних облікових площадках розміром 1 м². Кількість облікових площадок залежала від розміру прогаліни, з таким розрахунком, щоб сумарна їх площа становила не менше 10 % від площі прогаліни. Розміщували площадки на однаковій віддалі одна від одної по контуру прогаліни і по осях, щоб охопити всі її частини.

Облік підросту проводили за віковими групами і за висотами. Зокрема поділяли на 4 вікові групи (однорічки, дво-трирічки, чотирьох-семирічки та ст. 7 років) [1], а також на 5 груп висот (до 25 см, 26-50 см, 51-75 см, 76-100 см, більше 101 см) [6]. Живий надґрунтовий покрив оцінювали у відсотках проективного покриття загалом і кожним видом зокрема [4]. З метою порівняння природного поновлення і умов їх проростання, під наметом деревостану навколо прогаліни закладали аналогічні облікові площадки. Розміщали їх в чотирьох напрямках відносно сторін світу. Віддаль від крайнього дерева прогаліни вглиб лісу становила ½ осі прогаліни.

Результати дослідження. Було відібрано 5 ділянок змішаних деревостанів різного складу, зокрема 2 ділянки у грабово-дубово-сосновому деревостані, 2 – у грабово-сосново-дубовому та 1 ділянка в грабово-сосново-буковому деревостані. Результати обліку підросту представлено у табл. У ній наведено кількість підросту в межах прогаліни, а також для порівняння на облікових площадках, що були закладені довкола прогаліни в чотирьох напрямках відносно сторін світу – північ, південь, захід, схід.

Табл. Кількість підросту деревних порід на пробних площах, у перерахунку на 1 га

№ з/п	Характеристи-ка деревостану	Пло-ща прога-лини, м ²	Поро-ди під-росту	Прогалина		Під наметом деревостану			
				Кількість під-росту	Рясність живого надрунто-вого по-криву, %	Кількість під-росту	Рясність живого надрунто-вого покри-ву, %		
				одно-річні сходи	самосів ві-ком 2 р. і старше	одно-річні сходи	самосів віком 2 р. і старше		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Ставчанське л-во, кв.34, вид.8 Склад: 8Дз2Сз+Бп,Ял.е Тип лісу: С ₃ – г-с Д; Вік 113 р. Повнота 0.7	226	Ялина	–	3000	100	–	7250	85
			Сосна	–	130		–	–	
			Дуб	–	–		–	5500	
			Бук	–	–		–	250	
			Разом	–	3130	–	1300		
2	С ₃ – г-с Д; Вік 113 р. Повнота 0.7	361	Дуб	–	94200	45	–	10750	80
			Бук	–	15970		–	250	
			Разом	–	110170		–	11000	
3		721	Дуб	–	127610	90	–	2750	30

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	Ставчанське л-во, кв.26, вид.3 Склад: 7Сз3Дз+Бк Тип лісу: С ₂ – г-с Д; Вік 133 р. Повнота 0.7	224	Дуб	–	3930	50	–	17500	5
			Граб	–	2320		–	1250	
			Клен г.	–	45		–	500	
			Липа	–	45		–	–	
			Разом	–	6340		–	19250	
5		215	Дуб	–	115490	100	–	5000	50
			Граб	–	–		–	250	
			Разом	–	115490		–	5250	
6		1059,8	Бук	4000	16000	90	2750	14750	70
			Явір	6000	32990		43750	10000	
			Клен г.	–	20		4000	4750	
			Граб	–	245		750	5000	
			Разом	10000	49255		51250	34500	
7	Верешицьке л-во, кв.8, вид.5 Склад: 8Бк2Дз+Г Тип лісу: Д ₃ – г-д Бк; Вік 115 р. Повнота 0.7	635,9	Бук	10000	7000	100	1000	2250	5
			Клен-явір	–	3000		16000	6000	
			Граб	–	1000		–	1000	
			Дуб	–	3990		–	250	
			Клен г.	–	2000		–	11500	
			Вяз жорс.	–	3000		–	1500	
8		1036	Разом	10000	19990	100	17000	22500	40
			Бук	–	24000		250	25250	
			Дуб	–	3000		–	750	
			Граб	–	3000		–	1750	
			Клен г.	–	–		–	250	
			Разом	–	30000		250	28000	
9	Ставчанське л-во, кв.32, вид.3	188,4	відсутні			40	відсутні		30
10	10Сз+Бп,Дз Тип лісу: С ₂ – г-с Д; Вік 120 р. Повнота 0.6	153,1	Дуб	–	9990	90	–	–	40
			Бук	–	39970		–	–	
			Разом	–	49960		–	–	
11	Ставчанське л-во, кв.26, вид.5 Склад: 7Дз3Сз Тип лісу: С ₂ – г-с Д; Вік 133 р. Повнота 0.8	131,9	Дуб	–	79985	90	–	3750	30
			Граб	–	100000		–	4500	
			Бук	–	–		–	1250	
			Разом	–	179985		–	9500	

Як видно з даних табл., площа вікон змінюється від 132 до 1059 м². У всіх прогалинах спостерігалось добре природне оновлення. Кількість підросту лісотвірних порід сягала від 3142 шт./га і аж до 179985 шт./га. Ця кількість майже на усіх прогалинах була істотно більшою, ніж на облікових площадках під наметом крон. Виняток становлять пробні площі № 4 і 7, зокрема на пробній площі 4 під наметом лісу нагромадилось багато підросту дуба звичайного. Причиною малої кількості підросту було інтенсивне заростання прогаліни підліском, що відобразилося і на живому надґрунтовому покриві, проективне покриття якого становить тільки 50 %.

У породному складі підросту майже на всіх пробних площах переважають рослини типотвірних порід. Так, на ділянках сосново-грабової судіброви на

трьох пробних площах (№ 2, 3 і 5) домінуючою породою був дуб звичайний, на одній (№ 10) домінував бук лісовий та на ділянці пробної площі № 11 – граб. На ділянках грабово-дубової бучини за кількістю переважав підріст бука, але також постійним супутником був клен-явір. Цікавим є факт, що на пробній площі 9 взагалі не виявлено підросту. Якщо звернути увагу на вікову структуру підросту (рис. 1), то найбільшу частку життєздатного підросту спостерігаємо на прогалинах, порівняно з піднаметовими обліковими площадками.

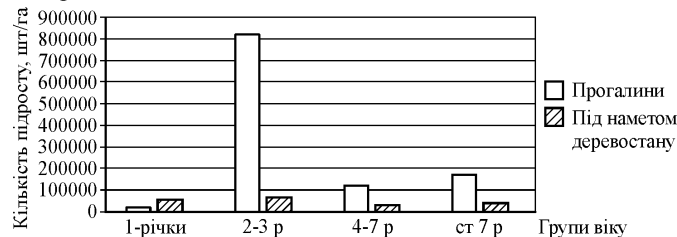

Рис. 1. Розподіл кількості підросту за групами віку

На прогалинах виявлено менше однорічок, очевидно перешкодою є рясний живий надґрунтовий покрив та задерніння ґрунту. Отож, підріст у прогалинах відіграє важливу роль і завдяки йому відбуватиметься відтворення і безперервне функціонування лісів заповідника. Аналізуючи розподіл підросту за групами висот (рис. 2), найбільшу частку становить фракція висотою до 50 см. Причому, порівнюючи підріст на прогалинах і під наметом, то на облікових площадках, притінених кронами, нагромаджується дрібний самосів висотою до 25 см. Натомість у прогалинах відзначали підріст більших висотних груп, висотою до 50 см. Мізерну кількість підросту виявлено висотою понад 1 м.

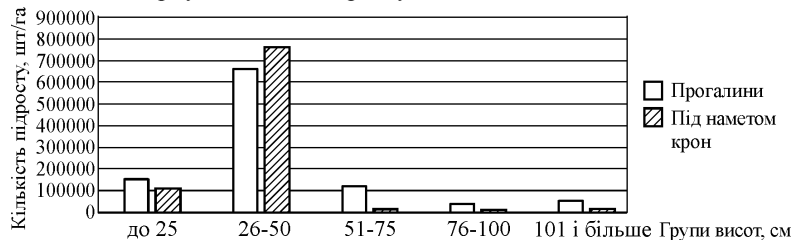

Рис. 2. Розподіл кількості підросту за групами висот

Висновки. У лісостанах природного заповідника "Розточчя" прогалини дуже поширений елемент лісу, оскільки у лісовому фонді переважають стиглі та перестійні деревостани, які піддаються вітровалам і буреломам або всиханню окремих дерев. Найчастіше прогалини утворюються внаслідок відпаду бука лісового та дуба звичайного.

За результатами досліджень приходимо до висновку, що в прогалинах зосереджується значно більше підросту, ніж на облікових площадках під зімкнутим наметом деревостану. Поряд з тим, якщо під наметом, в основному, переважає підріст віком 2-3 роки висотою до 25 см, то в прогалинах нагромаджується крупніший підріст висотою 25-50 см.

На аналізованих нами пробних площах підріст сформований з головних лісотвірних порід, завдяки чому їм належить вагома роль у лісовідновленні корінних деревостанів. На прогалинах спостерігається інтенсивне розростання живого надґрунтового покриву, видовий склад та рясність якого детермінує із розмірами та віком прогалин. Чим більший вік та розмір прогалини, тим більше в складі живого надґрунтового покриву лучних світлолюбних видів. Постійним видом на прогалинах є ожина кущова.

Природне поновлення деревних порід у прогалинах та на прилеглих ділянках гарантує відтворення корінних деревостанів, які матимуть генетичну та біологічну стійкість. Потенційне покоління деревостану зростатиме адаптованим до умов середовища й утримуватиме біологічну різноманітність та сталий розвиток.

Література

- Горшенин Н.М. Лесоводство / Н.М. Горшенин, А.И. Швиденко. – Львов : Изд-во "Вища шк.", 1977. – 304 с.
- Гром М.М. Лісова таксація : підручник [для студ. ВНЗ] / М.М. Гром. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ, 2005. – 352 с.
- Гром М.М. Лісова таксація : підручник. – Вид. 3-тє, [перероб. та доп.] / М.М. Гром. – Львів : Вид-во НЛТУ України, 2010. – 416 с.
- Григоріа І.М. Основи фітоценології / І.М. Григоріа, В.А. Соломаха. – К. : Вид-во "Фіто-соціоцентр", 2000. – 240 с.
- ДСТУ 3404-96. Лісівництво. Терміни та визначення. Чинний від 01.07.97. – К. : Вид-во "Держстандарт України", 1997. – 43 с.
- Інструкція з проектування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів. / Затверджена наказом Державного комітету лісового господарства України від 19.08.2010 р., № 260. – К., 2010. – 73 с.
- Лісівницькі дослідження на Розточчі. – Львів : Вид-во "Каменярь", 1972. – 311 с.
- Лавний В.В. Особливості природного поновлення деревних порід у букових пралісах Великоберезнянщини / В.В. Лавний, М.В. Заяць // Наукові праці Лісівничої академії наук України : зб. наук. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2007. – Вип. 5. – С. 106-112.
- Нормативно-справочные материалы для таксации лесов Украины и Молдавии : справ. / под ред. А.З. Швиденко и др. – К. : Изд-во "Урожай", 1987. – 560 с.
- Определитель растений лесов УССР / ред. А.Л. Бельгарда. – К. : Изд-во "Выща шк.", 1984. – 344 с.
- Корчагин А.А. Полевая геоботаника / А.А. Корчагин, Е.М. Лавренко; за ред. Е.М. Лавренко. – М.-Л. : Изд-во "Наука", 1964. – Т. 3. – 530 с.
- Погребняк П.С. Общее лесоводство / П.С. Погребняк. – М. : Изд-во "Колос", 1968. – 440 с.
- Пукінська М.Ю. Динаміка елових лісів Северо-запада Росії в зв'язі з формуванням околів : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. биол. наук: спец. 03.00.05 / Мария Юрьевна Пукінська; Ботанической ин-т им. В.Л. Комарова РАН. – СПб., 2007. – 18 с.
- Суворова Ю.А. Особенности возобновления широколиственных пород в окнах полога древостоя лесостепной дубравы / Ю.А. Суворова // Актуальные проблемы геоботаники : тезисы конф. – СПб., 2007. – С. 223-225.
- André R. Gap Area and Tree Community Regeneration in a Tropical Semideciduous Forest / R. André, Terra Nascimento, Glein M. Araújo, Aelton B. Giroldo, Pedro Paulo F. Silva // Tropical Forests Ed. by Dr. Padmini Sudarshana. – 2012. – Issue 7. – Pp. 139-154.
- Busing, R.T. Canopy cover and tree regeneration in old-growth cove forests of the Appalachian Mountains / R.T. Busing // Vegetatio. – 1994. – Issue 115. – Pp. 19-27.
- Richards J.D. Canopy gap dynamics and development patterns in secondary Quercus stands on the Cumberl and Plateau, Alabama, USA / Jacob D. Richards, Justin L. Hart // Forest Ecology and Management. – 2011. – Issue 262. – Pp. 229-239.
- Dobrowolska D. Dynamika luk w drzewostanach mieszanych rezerwatu Jata / D. Dobrowolska // Leśne Prace Badawcze. – 2006. – Issue 4. – S. 61-75.
- Dobrowolska D. Dynamika luk w lasach a odnowienie naturalne drzew / D. Dobrowolska // Leśne Prace Badawcze. – 2007. – Issue 1. – S. 97-111.
- Dobrowolska D. Rola luk w odnawianiu drzewostanów mieszanych w rezerwacie Jata / D. Dobrowolska // Sylwan. – 2007. – Issue 4. – S. 14-25.

21. Drössler L. Canopy gaps in two virgin beech forest reserves in Slovakia / L. Drössler, B. von Lüpke // J. For. Sci. – 2005. – Issue 51. – Pp. 446-457.
22. Drössler L. Stand structure, regeneration and site conditions in two virgin beech forest reserves in Slovakia / L. Drössler, B. von Lüpke // Allg. Forst. Jagdzt. – 2007. – Issue 178. – Pp. 121-135.
23. Kenderes K. Natural gap dynamics in a Central European mixed beech-spruce-fir old-growth forest / K. Kenderes, K. Kral, T. Vrska, T. Standovar // Eco. Sci. – 2009. – Issue 16. – Pp. 39-47.
24. Kimmins, J.P. Forest ecology (Second edition) / J.P. Kimmins. – New Jersey : Prentice Hall, 1997. – Pp. 596.
25. Kuchel S. Canopy gaps in an old-growth fir-beech forest remnant of Western Carpathians / S. Kuchel, P. Jaloviar, M. Saniga [et al.] // Eur. J. For. Res. – 2010. – Issue 129. – Pp. 249-259.
26. Maciejewski Z. Stabilność a dynamika naturalnych ekosystemów leśnych w świetle 35-letnich badań obszarów chronionych Roztoczańskiego Parku Narodowego / Z. Maciejewski // Roztoczańskie Spotkania. – 2007. – Issue 6. – S. 92-105.
27. Rugani T. Gap Dynamics and Structure of Two Old-Growth Beech Forest Remnants in Slovenia / T. Rugani, J. Diaci, D. Hladnik // PLOS ONE. – 2013. – DOI: 10.1371/journal.pone.0052641.
28. Watt, A.S. Pattern and process in the plant community / A.S. Watt // J. Ecol. – 1947. – Issue 35. – Pp. 1-22.
29. Whitmore T.C. Canopy gaps and the two major groups of forest trees / T.C. Whitmore // Ecology. – 1989. – Issue 70. – Pp. 536-538.
30. Yamamoto S. Forest gap dynamics and tree regeneration / S. Yamamoto // J. For. Res. – 2000. Is. 5. – Pp. 223-229.
31. Zeibig A. Gap disturbance patterns of a *Fagus sylvatica* virgin forest remnant in the mountain vegetation belt of Slovenia / A. Zeibig, J. Diaci, S. Wagner // For. Snow Landsc. Res. – 2005. – Issue 79. – Pp. 69-80.
32. Zlatník A. Prozkum přírodných lesů na Podkarpatské Rusi. Díl první: Vegetace a stanoviště rezervace Stučica, Javorník a Pop Ivan / A. Zlatník // Sborník Výzk. Ust. Zeměděl. – Praha, 1938. – S. 644.
33. Zlatník A. Studie o státních lesích na Podkarpatské Rusi. Díl první. Příspěvky k dějinám státních lesů a lesnictví na Podkarpatské Rusi / A. Zlatník // Sborník Výzk. Ust. Zeměděl. – Praha, 1934. – S. 109.

Михайлів О.Б., Чучмар І.С. Роль пробелов в восстановлении коренных древостоев в условиях природного заповедника "Расточье"

Исследована роль пробелов в развитии древостоев в условиях природного заповедника "Расточье". Проанализировано влияние структуры и видового состава древостоев в местах сосредоточения пробелов на естественное восстановление и зависимость его от размеров пробелов. Установлено, что в пробелах сосредотачивается значительно больше подроста, чем на учетных площадках под сомкнутым пологом древостоя. Вместе с тем, под навесом, в основном, преобладает подрост возрастом 2-3 года высотой до 25 см, то в пробелах накапливается крупномерный подрост высотой 25-50 см, который сформирован из главных лесообразующих пород. В пробелах наблюдается интенсивное разрастание живого напочвенного покрова, видовой состав и обилие которого детерминирует с размерами и возрастом пробелов. Постоянным видом в пробелах является ежевика кустовая.

Ключевые слова: пробелы, динамика пробелов, естественное возобновление, природный заповедник "Расточье".

Myhailiv O.B., Chuchmar I.S. The Role of the Gaps on Native Stands Restoration in Terms of Nature Reserve "Roztochcha"

The role of gaps in stands development in terms of Nature Reserve "Roztochcha" has been investigated. The influence of structure and species composition in places of gaps concentration on natural regeneration and its dependence on the size of the gaps has been analysed. The results showed that much more regrowth is focused in gaps, than on the accounting platforms under a closed canopy stand. At the same time under the canopy stand undergrowth 2-3 year-age up to 25 cm mainly dominated, and large-sized undergrowth up to 25-50 cm formed the major species accumulated in the gaps. There was intensive growth of grass in the gaps, and its species composition and abundance depends on the gaps size and age. The permanent species of gaps is *Rubus fruticosus*.

Keywords: gaps, gaps dynamic, natural regeneration, Nature Reserve "Roztochcha".

2. ЕКОЛОГІЯ ТА ДОВКІЛЛЯ

УДК [341.24+349.6]:005

Акад. НАН України, проф. Ю.Ю. Туниця,
д-р екон. наук – НЛТУ України, м. Львів

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ ФОРУМАХ З ДОВКІЛЛЯ І РОЗВИТКУ

"...погано, коли політики спотворюють науку,
але ще гірше, коли вони її ігнорують..."

(When politicians distort science // Bull. At. Sci. – 2011. – Oct. 20)

Здійснено спробу попереднього, далеко неповного за фактажем, глибиною аналізу та масштабами, наукового осмислення позиції України на міжнародних форумах з проблем охорони довкілля і сталого розвитку. Поряд з фактичним обґрунтуванням конкретних інституційних положень сталого розвитку – необхідністю визнання ідеї Екологічної Конституції Землі з одночасним заснуванням Світової Екологічної Організації та екологізацією знань як фактора становлення зеленої економіки – порушено питання безвідповідального ставлення чиновників до використання наукових здобутків у цій сфері, що не сприяє піднесенню міжнародного іміджу України та утвердженню її геополітичної ролі у світі. Наголошується, що проблема сталого розвитку перебуває в центрі уваги Організації Об'єднаних Націй, починаючи з другої половини 80-х років ХХ ст. Вона досі залишається невирішеним ключовим завданням світової науки, господарської практики та національної і міжнародної політики. Таке завдання можна вирішити лише спільними зусиллями науки, влади і громадянського суспільства.

Ключові слова: сталий розвиток, інституційні рамки, Основний закон довкілля планети, Світова Екологічна Організація, екологізація знань і виробничої діяльності.

Вступ. Протягом останніх 20-ти років (1992-2012) ООН провела вже чотири конференції з довкілля й розвитку: "Ріо-92", "Ріо+5", "Ріо+10", "Ріо+20". Тобто, кожні п'ять років світова спільнота на найвищому рівні дискутувала питання комплексного вирішення проблем захисту природного довкілля у поєднанні з економічним і соціальним розвитком. Найбільш чисельною (понад 40 тис. учасників) була Конференція "Ріо+20" в Ріо-де-Жанейро у 2012 р. Проте і на цьому масовому форумі з багатьох причин не вдалося досягти консенсусу щодо інституційних рамок сталого розвитку, зокрема, з причини несприйняття ідеї підготовки Основного закону охорони довкілля планети – Екологічної Конституції Землі. Саме тому вже через три роки після "Ріо+20" скликається новий саміт з розвитку (вересень 2015 р.) в рамках ювілейної 70-тої сесії Генеральної Асамблеї ООН. Можна стверджувати, що аналогічні форуми будуть збиратися ще неодноразово також і в майбутньому.

Якою має бути позиція України на цих життєво важливих міжнародних заходах?

У 1997 р. на Конференції "Ріо+5" Україна вперше заявила про необхідність розпочинати підготовку Основного закону захисту довкілля планети і сталого розвитку цивілізації – Екологічної Конституції Землі (ЕКЗ). Ідея ЕКЗ складається з двох нерозривних частин: дефінітивної (нормативної) та інституційної